

Jeg var rystet og skjelven da jeg med papiret i hånd gikk avsted for å finne en overordnet person å vise det til. Jeg traff byråsjef Valentin Aass fra den handelspolitiske avdeling. I den politiske avdeling var ingen til stede. Vi ble enig om at innholdet straks måtte meddeles utenriksminister Koht. Jeg ringte ut til Karistua, hans privatbolig på Lysaker, og leste telegrammet opp for ham. Jeg må ha virket svært oppskaket, siden Koht følte seg foranlediget til å spørre meg, hvor jeg trodde de tyske båtene skulle hen. Jeg svarte at jeg trodde de skulle til Norge.

Halvannet år senere, 4. november 1941, satte jeg, på utenriksminister Trygve Lie's oppfordring, opp følgende erklæring vedrørende min samtale med Koht:

NOTAT

I anledning av fhv. utenriksminister Kohts uttalelser om tiden like før 9. April 1940 og de meldinger som kom inn til Utenriksdepartementet i de dagene, tillater jeg meg å opplyse følgende for så vidt angår telegram fra legasjonen i Berlin av 7. April:

Jeg hadde heldags chiffervakt 7. April som var en søndag. Ut på ettermiddagen ble det meldt rikstelefon fra Berlin, og sendemann Scheel kom straks deretter i telefonen og dikterte meg chifferteksten til et telegram som han ba meg løse straks og bringe videre. Da jeg hadde løst det, tok jeg referat som jeg gjengir:

«Det opplyses fra pålitelig hold om troppetransport, nevnt i min rapport 611 at 15 à 20 skip på en samlet tonnasje av 150.000 tonn har gått ut fra Stettin med vestlig kurs natt til 5. April. Det opplyses videre at bestemmelsessted skulle nås 11. April, stedet ukjent.»

Overensstemmende med instruksen for chiffervakten undersøkte jeg først om noen fra vedkommende kontor (i dette tilfelle det politiske) var tilstede, men hverken ekspedisjonssjef Tostrup eller byråsjef Reusch var der. Utenriksråden var bortreist. Jeg traff imidlertid byråsjef

Aass, viste ham telegrammet og sa at jeg ville telefonere til utenriksminister Koht. Jeg ringte til ham på Lysaker og refererte telegrammet for ham. Jeg var selv svært oppskaket over meldingen, men Koht tok det så rolig at jeg fikk inntrykk av at dette ikke var nytt for ham. Jeg tilbød å sende telegrammet med bud til Lysaker, men Koht sa at det ikke var nødvendig. Han spurte meg hvor jeg trodde de tyske skipene skulle hen, og da jeg svarte «til Norge», sa han at han mente de skulle ut i Atlanteren. Jeg understreket at det var «transportskip» som var nevnt, og sa at det ikke var sannsynlig at den slags skip skulle ut til havs. Jeg spurte deretter hva jeg skulle gjøre med meldingen, og han svarte at det i grunnen ikke var noe å gjøre, for enten var meldingen uriktig, og da var det best ikke å bringe den videre, eller den var sann, og da kunne ikke vi stanse den tyske flåte allikevel. Jeg foreslo at jeg i hvert fall kunne sende meldingen til Admiralstabens (det forelå instruks om at meldinger av militær art av vakten skulle besørjes bragt videre til henholdsvis General- og Admiralstabens), og Koht sa da at jeg godt kunne gjøre det.

Jeg husker at jeg etter at samtalen med Koht var ferdig, var i tvil om jeg allikevel skulle sende meldingen til Admiralstabens, da jeg hadde så sterkt inntrykk av at dette var nyheter som allerede var kommet inn på annen måte. Jeg snakket imidlertid med byråsjef Aass, og han insisterte energisk på at jeg skulle sende meldingen videre. Jeg ringte da til Admiralstabens, sa til vakthavende offiser at jeg hadde en viktig melding fra legasjonen i Berlin som jeg nettopp hadde meddelt Utenriksministeren, og kort etter kom et bud — så vidt jeg husker en gardist — og hentet telegrammet.

Etter instruksens skulle det føres inn i en protokoll hva som ble gjort med de enkelte telegrammer, og det går jeg ut fra at jeg har gjort, selv om jeg ikke spesielt husker det. Det naturlige ville også være at jeg på referatet hadde notert at innholdet var meddelt Utenriksministeren og

Admiralstaben. Referatet må neste morgen av arkivet ha vært gitt det Politiske Kontor (Utenriksråden var jo bortreist) eller muligens Utenriksministeren direkte.

Når jeg husker selve samtalen med utenriksminister Koht så godt, er det fordi den gjorde et meget sterkt inntrykk på meg, og jeg har ofte tenkt på den siden. Da sirenene gikk i Oslo natten til 9. April, tenkte jeg straks på meldingen og var ikke et øyeblikk i tvil om at de tyske skip stimet inn mot Norge.

London, 4. november 1941

Gudrun Røder.

På dette notat er det gjort to håndskrevne tilføyelser. Den ene er fra 5/11 og bærer min egen signatur:

«Jeg har i dag skrevet til handelsråd Aass ved leg. Stockholm og bedt ham bekrefte ovenstående, i den utstrekning han selv husker det.»

Den andre er fra 8/11 og undertegnet av førstearkiivar Reidar Omang:

«På en gjenpart av ovennevnte telegram har jeg notert etter originalene, nå i Stockholm: «Referatet hentet kl. 20.10 av ordonans fra Admiralstaben 7/4.» Videre: «Gjenpart sendt Forsvarsdeputet 8/4.»

Det tilføyes at handelsråd (tidligere byråsjef) Aass i sitt svar bekreftet at samtalen hadde funnet sted. Han husket utmerket godt at jeg refererte for ham Utenriksministerens spørsmål til meg om hvor jeg trodde skipene skulle hen, og at jeg hadde svart «til Norge». Derimot hadde han ingen klar erindring om Kohts refleksjoner vedrørende meldingens eventuelle riktighet eller uriktighet.

Min umiddelbare reaksjon på telefonsamtalen med Utenriksministeren denne ettermiddagen 7. april 1940 var at jeg følte meg forvirret, men også beroliget. Når han tok det slik, måtte han jo sitte inne med opplysninger

som avsannet ryktet fra Berlin. Jeg anså meg ferdig med telegrammet da innholdet var meddelt Utenriksministeren og teksten var blitt sendt Admiralstaben.

Min tidligere overordnede i Utenriksdepartementet, Per Prebensen, som etter krigsutbruddet i september 1939 var blitt utnevnt til direktør i det nyopprettede Forsyningsdepartement, bebreidet meg etter krigen at jeg ikke hadde ringt til ham og meddelt ham hva jeg hadde fått vite. Han hørte til de best orienterte, men var allikevel av dem som våknet 9. april like intetanende som resten av det norske folk. Jeg ringte ikke til noen, og hadde som vakthavende sekretær i chifferkontoret selvsagt ikke rett til å gjøre det heller. Situasjonen var jo imidlertid så ekstraordinær, at jeg burde kunne sett bort fra instruksen. Forklaringen er vel den, at jeg etter samtalen med Utenriksministeren fikk følelsen av at jeg hadde overdrevet betydningen av meldingen, og ikke ville spre det som senere i England kaltes «alarm and despondency».